

CANIS NON EST CANEM

**Frågan om Sveriges advokatkår särbehandlas av
domstolarna**

Författare: Sebastian Frizzo
Handledare: Christian Diesen
Studie: Likhet inför lagen
Stockholms Universitets Juridiska Fakultet
Höstterminen 2004

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	2
1.1 Syfte.....	3
1.2 Metod.....	3
1.3 Avgränsning.....	3
2. SYSSLOMANNASKAP OCH ANSVARSREGLER.....	5
2.1 Uppdragsförhållandet.....	5
2.2 Advokatens skadeståndsskyldighet.....	5
2.2.1 Culpabedömningen.....	6
2.2.2 Professions- och rådgivaransvar.....	7
2.2.2.1 Resultatansvar.....	7
2.2.2.2 Metodansvar.....	9
2.2.3 Biträde vid avtal och uppgörelser.....	10
2.2.4 Rättegångar.....	10
2.2.5 Förlikning.....	11
2.2.6 God advokatsed.....	12
2.2.7 Särskilda avtalsvillkor.....	13
2.2.8 Friskrivningar och reservationer.....	13
2.2.9 Ansvarsförsäkring.....	13
2.2.10 Finansiell rådgivning.....	14
3. CIVILPROCESSEN.....	15
3.1 Domar.....	15
3.2 Analys.....	28
4. STRAFFPROCESSEN.....	30
4.1 Domar.....	30
4.2 Analys.....	37
5. SAMMANFATTNING.....	38
6. KÄLLFÖRTECKNING.....	39
6.1 Litteratur.....	39
6.2 Offentligt tryck.....	39
6.3 Tvistemål.....	39
6.4 Brottmål.....	40

”*Canis non est canem*”

[Marco Varrone, 116-27 e kr]

1. INLEDNING

Denna uppsats ingår i en större studie bedriven vid Stockholms Universitets Juridiska fakultet 2004. Studien Likhet inför lagen leds av Christian Diesen, professor i processrätt. Det primära syftet med uppsatsen har varit att undersöka utfallet dels i den svenska civilprocessen vad gäller mål om advokaters kontraktsrättsliga skadeståndsskyldighet gentemot sina klienter, dels i straffprocessen vad gäller mål där advokater har åtalats för brott.

Advokater är och skall vara underkastade samma regler som gäller för alla yrkesutövare och andra medborgare, både vad gäller straff och skadestånd. Advokaten lyder under samma domstolar som alla andra, och har dessutom att följa de yrkesetiska regler, vilka advokaterna på eget initiativ har skapat och utvecklat. Likheten inför lagen är grundlagsfäst i regeringsformen 1:9. Där står att läsa: ”*Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet.*” På senare tid har det emellertid ifrågasatts om denna princip gäller även för advokater. Ospecificerade och orimligt höga kostnadsräkningar har uppmärksamats i media. Advokater har uteslutits ur Advokatsamfundet på grund av brott som sedermera lett till åtal. En annan slående iakttagelse är den uppenbara bristen på rättspraxis vad gäller en advokats ansvar för sina handlanden gentemot klienten. Står advokaterna över grundlagen på så sätt att dom favoriseras av domstolarna på grund av sin titel?

En process mot en advokat torde vara en rättegång av särskilt delikat natur. Advokaten måste oftast instämmas/åtalas vid den tingsrätt där denne har sin hemvist, dagligen arbetar och kanske även fullgjorde sin tingsmeritering. Detta innebär i sin tur att ett mycket tungt ansvar vilar på våra domstolar. Ett två tusen år gammalt latinskt ordspråk, ”*canis non est canem*”, säger att en hund inte äter en annan hund. Jag ställer mig frågan om domstolarna lyckas bibehålla sin objektivitet i dessa mål. Min förhoppning med denna uppsats är att reda ut hur det står till med likheten inför lagen när en advokat själv hamnar i klammeri med rättvisan.

Inledningsvis ges i avsnitt 2 en kortare beskrivning av sysslomannskapet och de ansvarsregler som gäller för advokater. Denna del syftar till att ge läsaren en viss bakgrund till de

civilprocesser mot advokater som presenteras under avsnitt 3. I avsnitt 4 refereras ett antal brottmålsdomar med advokater som tilltalade. I anslutning till avsnitt 3 respektive 4 presenteras också min analys av undersökningarna. I uppsatsens sista avsnitt (5) ges en kortare sammanfattning av arbetet.

1.1 Syfte

Det primära syftet är, som redan antytts ovan, att utreda om det ligger något i påståendet att advokatkåren favoriseras av de svenska domstolarna. Vad gäller civilprocessen har jag huvudsakligen studerat domar där advokater stämms av sina klienter på kontraktsrättslig grund. Därigenom hoppas jag få en uppfattning om klientens möjligheter att med framgång hävda skadeståndsskyldighet för advokaten. För att kunna svara på frågeställningen inom syftet kommer även en kortare redogörelse av sysslomannaskapet att ges, med tyngdpunkt på de ansvarsregler som gäller för advokater. Straffrättsligt är jag ute efter att se om bedömningen i brottmål på något sätt avviker från den normala när det är en advokat som åtalas för brott.

1.2 Metod

I brist på tidigare forskning kring detta ämne bygger uppsatsen i huvudsak på mina egna rättsfallsanalyser. Domarna som ingår i arbetet har valts ut mer eller mindre slumpvis. Majoriteten av tvistemålen, närmare bestämt 18 stycken, har jag funnit genom att gå igenom domböcker vid Stockholms TR. Flera domar kommer att analyseras och presenteras i detalj medan andra endast redovisas i korthet. Vissa domar lyfts fram för att de utgör typfall, andra för att de är anmärkningsvärda på något sätt. Vad gäller sysslomannaskapet och tillhörande ansvarsregler bygger uppgifterna på relevant juridisk litteratur på området. Domarna i straffrättsdelen har inte valts ut med samma vetenskapliga metod, urvalet bygger här istället på uppgifter bland annat från Advokatsamfundet om vilka advokater som uteslutits därur på grund av brott.

1.3 Avgränsning

Civilrättsligt är uppsatsen avgränsad på så sätt att den endast behandlar skadeståndsmål mot advokater där rättsförhållandet i alla fall påstås vila på uppdrag. Domarna härstammar i denna

del från början av 1990-talet och framåt. Skadeståndsskyldighet gentemot personer som inte står i direkt rättförhållande till advokaten, det vill säga andra än klienten, lämnas helt utanför denna framställning. Advokaters disciplinansvar kommer heller inte att beröras närmare då detta förförande är helt och hållet frångått i civilprocessen. Straffrättsligt har jag valt att inte avgränsa uppsatsen mer än till viss del vad gäller tidsperioden, främst av den enkla anledningen att det är mycket sällsynt att advokater åtalas för brott. Att endast titta på en viss typ av brottslighet vore således tämligen meningslöst, även om det oftast har visat sig handla om olika typer av ekonomisk brottslighet.

2. SYSSLOMANNASKAP OCH ANSVARSREGLER

2.1 Uppdragsförhållandet

Det kontraktsrättsliga förhållande som här skall behandlas är att en advokat av en annan person (klienten) mottagit ett uppdrag, det föreligger med andra ord en form av sysslomannaskap. Med sysslomannaskap avses bland annat åligganden som avser immateriella prestationer.¹ Advokaten åtar sig exempelvis att sköta ett domstolsärende för sin huvudmans räkning. Ett karaktäristiskt drag i sysslomannaskapet är förtroendeförhållandet mellan parterna. Ofta finns en fullmakt som huvudmannen givit sysslomannen. Sysslomanskapitlet 18 kap HB skall därför ses som en komplettering av fullmaktskapitlet i avtalslagen beträffande det inre förhållandet mellan fullmäktig och huvudman. Kapitlets praktiska betydelse har minskat på grund av senare tillkommen lagstiftning, men kan inte sägas vara helt uttömd. Mellanmän av alla slag är nämligen i princip att betrakta som sysslomän, vare sig de har fullmakt eller ej. När det gäller ingåendet av ett sysslomannaavtal gäller allmänna avtalsrättsliga principer, något speciellt formkrav finns alltså inte. I vissa fall kan bundenhet t o m tänkas uppkomma genom passivitet.²

Någon skyldighet för en advokat att åta sig ett uppdrag föreligger inte. Således utgör mottagandet av ett uppdrag en grundförutsättning för att skadeståndsskyldighet överhuvudtaget skall kunna komma i fråga. Advokaten bör dock meddela om han inte vill åta sig ett uppdrag. Passivitet i denna situation kan nämligen uppfattas som ett tyst samtycke till utförande av det erbjudna uppdraget, och kan i sin tur leda till att skadeståndsskyldighet inträder om så ej sker.³

2.2 Advokatens skadeståndsskyldighet

”Handlar syssloman oredligt, brukar list emot honom, som fullmakt gav, vänder sig hans gods till nytta, lånar hans penningar ut, eller tager penningar upp i hans namn; svare till all skada”, står det att läsa i 18:3 HB. Lagrummet avser allehanda illojala förfaranden, oberoende av om något befogenhetsöverskridande har skett. Huvudmannen kan ju anses ha lidit skada fastän

¹ Bengtsson, *Särskilda avtalstyper I*, s 149 ff.

² Tiberg, *Mellanmansrätt*, s 26 f.

³ Wiklund, *Advokats skadeståndsskyldighet*, s 295 f.

sysslomannen hållit sig inom sina instruktioner. Som huvudregel blir sysslomannen då inte ansvarig för att ha åsidosatt huvudmannens intresse, utan som det står i 18:4 ”skulle sig själv som ej bättre föresåg”. Men om sysslomannen emellertid försumligt eller svekfullt utnyttjat fullmakten till huvudmannens skada har han alltså, som det tidigare hette, att ”plikta” för sitt förfaringssätt. Av betydelse är att sedan lagen skrevs har även brottet trolöshet mot huvudman i 10 kap 5 § brottsbalken tillkommit. Det bör inledningsvis noteras att en anspråk på skadestånd mot en advokat på grund av oaktsamhet omfattas av preskriptionstiden på ett år i 18:9 HB.⁴

En advokat kan naturligtvis ådra sig skadeståndsskyldighet gentemot klienten på grund av brottslig handling. I övrigt råder enighet om att advokatens skadeståndsskyldighet förutsätter vållande, det vill säga antingen dolus (uppsåt) eller culpa (vårdslöshet). Man kan också uttrycka det så att advokatens skadeståndsskyldighet förutsätter skuld.⁵ Denna skadeståndsskyldighet vilar på kontraktsrättslig grund. Strikt ansvar kan grundas på en garanti.⁶ Att en advokat uppsåtligt skulle ha vållat en klient skada torde höra till ovanligheterna. Bedömningen sker i princip alltid med ledning av culpaprincipen och därför är det av intresse att undersöka vilka olika faktorer som är av betydelse för advokatens skadeståndsansvar. Övriga förutsättningar för skadeståndsskyldighet, såsom begreppen skada och adekvat kausalitet, lämnas i princip helt utanför denna framställning.

2.2.1 Culpabedömningen

Vid bedömningen av om advokaten handlat culpöst måste hänsyn tas till förhållanden som är specifika just därför att uppdraget utförts av en advokat såsom juridisk expert. Detta innebär att culpabedömningen avser bland annat felaktiga upplysningar om gällande rätt. Dessutom måste hänsyn tas till sådana faktorer som i allmänhet är av vikt vid prövningen av ansvarsfrågor, som t ex särskilda avtalsvillkor och storlek på arvoden etc.⁷ Utgångspunkten är således klar, svårigheten ligger i att besvara frågan vad begreppet culpa närmare innebär. I själva verket torde det vara en närmast omöjlig uppgift att bestämma culpabegreppet på ett sådant sätt att definitionen kan ge nämnvärd ledning i det konkreta fallet. Det är lämpligare att belysa vissa typfall och att på så sätt skaffa sig en ungefärlig bild av vilka förfaranden som kan med-

⁴ Tiberg, s 29 ff.

⁵ Wiklund, s 297.

⁶ Heuman, *Advokatens rättsutredningar*, s 21.

⁷ *Ibid*, s 21.

föra skadeståndsskyldighet. Observera att framställningen nedan inte på något sätt påstås vara fullständig.

2.2.2 Proffessions- och rådgivningsansvar

Advokatens ansvar brukar betecknas som ett professionsansvar. Med det menas att advokaten i egenskap av juridisk expert bär ett ansvar som präglas av de specialkunskaper han förutsätts besitta i och med sitt ämbete. Vid culpabedömningen i kontraktsförhållanden bör man fästa stor vikt vid den egenskap vari sysslomannen ingått avtalet. Således måste ganska höga krav ställas på en advokat eller för den del en annan praktiserande jurist som åtar sig ett uppdrag.⁸ En juridiskt okunnig person måste dessutom kunna lita på advokatens besked, även om advokaten ibland kan tvingas lämna osäkra svar. Tillit är således ett nyckelord. Det anförda innebär att culpabedömningen måste ske med beaktande av de båda kontraktsparternas helt skilda förutsättningar att lösa rättsfrågor. Ansvaret kan variera något beroende på om advokaten är mer eller mindre kunnig. Man bör utgå från ”normaladvokatens” förutsättningar att lösa problemet.⁹ Vad beträffar en advokat som utger sig för att vara specialist kan ökade krav komma att ställas på honom då det får anses utgöra ett avtalsvillkor att uppdraget skall utföras med särskild skicklighet. I skadeståndsmål måste culpabedömningen inriktas på om advokatens handlande framstår som oaktsamt eller försumligt i förhållande till klienten.¹⁰

När en person vänder sig till en advokat för att få ett råd vill han självklart ha ett gott råd, ett råd som han kan lita på och i sitt handlande rätta sig efter. Frågan är i vad mån advokaten kan bli ersättningskyldig därför att han givit ett dåligt juridiskt/lämplighetsråd. I rättspraxis lyser avgöranden angående advokaters rådgivningsansvar med sin frånvaro. Uppdragets svårighetsgrad har självfallet stor betydelse vid denna bedömning. För att förenkla framställningen gällande rådgivningsansvaret har jag valt att skilja mellan resultat- och metodansvar.

2.2.2.1 Resultatansvar

Med resultat avses klientens slutliga mål med processen. Advokaten bär i allmänhet inget resultatansvar, i advokatuppgiften ligger normalt endast ett åtagande att efter bästa förmåga hävda klientens intressen. Om advokaten emellertid lämnat en felaktig uppgift om rättsläget

⁸ Bengtsson, s 158.

⁹ Wiklund, s 298 och 302.

¹⁰ Heuman, s 23.

kan det tänkas att rådgivningen bör betraktas som culpös med hänsyn till resultatet, under förutsättning att rådet är klart felaktigt. Detta kräver dock att advokaten har uttryckt sig kategoriskt och därför felaktigt givit klienten en känsla av tillit. Vårdslösheten består i så fall i att advokaten skulle ha förklarat för klienten att några säkra uttalanden inte kan göras och att klienten själv måste göra en riskbedömning av en eventuell rättegång.

I svensk rätt tycks synsättet vara att skadeståndsansvar kan inträda vid uppenbara fel. Styrelsen för Sveriges Advokatsamfund har i detta sammanhang yttrat att en advokat får anses ha ett långt gående ansvar för skada till följd av formella eller processuella fel. Som exempel kan ges att en advokat, på grund av okunnighet eller förbiseende, ger ett råd i klar strid med lag eller fast praxis allmänt känd bland advokater och domare. Detta rättsfall från hovrätten, som rör skadestånd i advokatverksamhet på grund av en rent rättslig felbedömning, illustrerar problematiken.

RH 82:21. En advokat ådömdes skadestånd för att ha förfarit vårdslöst vid utförandet av sitt uppdrag. Genom att göra en rättslig felbedömning och avsäga sig uppdraget utan att tillse att klienten inte därigenom led rättsförlost, då frist för talans väckande inom kort tid utlöpte, gjorde advokaten sig skyldig till en icke ursäktlig underlåtenhet. Styrelsen för Sveriges Advokatsamfund yttrade sig i målet och anförde bland annat följande: ”En advokat torde inte vara skadeståndsskyldig om han i en tveksam lagtolknings- eller rättstillämpningsfråga hävdar annan uppfattning än den som sedermera kommit till uttryck i slutlig dom. Om han däremot gjort sig skyldig till uppenbart fel i den juridiska bedömningen torde ansvar kunna inträda. En advokat anses ha ett långtgående ansvar för skada till följd av formella eller processuella fel. Vid övervägande av om en advokat visat sådan vårdslöshet, att den bör föranleda skadeståndsskyldighet mot klienten, är det naturligt att utgå från den grad av aktsamhet som god advokatsed kräver”. I det aktuella fallet bistod styrelsen således advokatens skadeståndsansvar gentemot klienten.

Om rättsfrågorna är svårbedömda anses advokaten inte bära något särledes strängt ansvar för att hans upplysningar om rättsläget är riktiga, detta under förutsättning att han klargör för klienten att några säkra svar inte kan lämnas. Om ett mål får en annan utgång än den som advokaten antog så kan han inte åläggas skadeståndsskyldighet för att han funnit skäl att bedöma rättsfrågan på annat sätt än domstolen.¹¹

¹¹ Wiklund, s 301.

2.2.2.2 Metodansvar

Med metodansvar avses att advokaten skall ha gjort erforderliga undersökningar av lag, förarbeten, praxis och doktrin. Relevanta rättskällor skall alltså ha studerats. Det bör normalt ankomma på advokaten att studera dessa viktiga rättskällor. Har advokaten underlåtit göra detta skall han anses ha utfört sitt arbete på ett ur metodologisk synpunkt försumligt sätt.¹² Advokaten presumeras alltså ha varit culpös vid utförandet av sitt uppdrag. Metodansvaret måste dock i viss utsträckning vara beroende av rättsfrågans komplexitet. En mer komplicerad rättsfråga kräver ett noggrannare studium av rättskällorna än en okomplicerad. Därav följer att de berättigade anspråk en klient kan hysa kring den anlitate advokatens metod ökar i takt med rättsfrågans komplexitet. Samtidigt måste klienten kunna förvänta sig att advokaten använder sig av ett visst beprövat och acceptabelt tillvägagångssätt även vid lösandet av den enklaste av rättsfrågor. Metodansvaret kan illustreras med följande rättsfall.

NJA 1957 s 621. Juristen H hade ett stående uppdrag att placera pengar för G. Denna gång rörde det sig om ett lån till ett bolag som H förmedlat. Som säkerhet uppställdes två förlagsinteckningar. Säkerheten angavs av H vara betryggande. Bolaget gick efter en tid i konkurs varvid det uppdagades att de förlagsinteckningar som utgjorde säkerhet för G:s lån till bolaget saknade förmånsrätt. Förmånsrätten hade gått förlorad då bolaget flyttade från en ort till en annan. RR uttalade i sin dom, som fastställdes av HD: ”Det framgår icke klart av lagtexten, att förmånsrätten går förlorad vid företagets flyttning, och 1904 års avgörande av HD, vari denna princip fastslås, fanns icke anmärkt i 1952 års lagedition. Trots detta borde H., därest han ägnat frågan tillbörlig aktsamhet, kunnat skaffa sig tillfredsställande kunskap i saken bl a därför att, såsom G påpekat, frågan är klarlagd i år 1927 utgivna, bland jurister allmänt kända arbete Svensk sakrätt.”

Fallet visar på advokatens metodansvar som rådgivare. Advokater har i fall som detta en skyldighet att konsultera relevant lagtext, förekommande rättsfall, samt standardlitteratur i ämnet. Beroende på frågans art och komplexitet och inte minst rådgivarens egna kunskaper i frågan måste undersökningen vara mer eller mindre djuplodande. Det torde vara så att en klient som konsulterar en jurist har rätt att förvänta sig att denne går till väga på ovan nämnda sätt. Ett annat HD-mål visar på problematiken kring ombudsansvaret.

NJA 1949 s 54. I detta fall var det fråga om en advokat hade agerat försumligt emot ett dödsbo genom en missad besvärstid. I och med advokatens underlåtenhet att handla tillfogades dödsboet skada i form av vissa skatteut-

¹² Heuman, s 27.

gifter. En majoritet av HD:s ledamöter ansåg att advokatens ”slarv”, i egenskap av boutredningsman, var att betrakta som culpöst och han ålades ersättningskyldighet i målet. HD:s motivering är mycket kort men av rättsfallet kan i alla fall utläsas att så pass okomplicerade rättsfrågor som besvärstider alltid bör hållas advokaten till last som försumelse.

En advokat kan i ett skadeståndsmål hävda att han inte skulle ha kommit fram till ett annat resultat ens om han hade studerat rättskällorna noggrannare och att klienten därför inte lidit någon skada på grund av hans handlande. Det har hävdats att klienten har bevisbördan för motsatsen men att det skulle räcka med viss sannolikhetsbevisning.¹³ Men av rättsfallet **NJA 1981 s 1091** framgår att det kan vara svårt att ens med en lägre grad av sannolikhet fastslå att det tänkta alternativa handlandet skulle ha medfört att klienten undgått skada. Man måste nämligen, precis liksom annars, försöka fastställa skadan genom det s k hypotetiska provet med avseende på det mycket svårbestämda alternativa händelseförloppet som skulle ha medfört en annan utgång. Klienten kan således få svårt att visa på advokats skadeståndsskyldighet i dessa fall.

2.2.3 Biträde vid avtal och uppgörelser

Advokatens ansvar som biträde vid avtal och uppgörelser stämmer i stort sett överens med det som ovan sagts vad gäller ansvaret för givna råd. En advokat kan således bli ersättningskyldig på grund av uppenbara fel, och då främst sådana som har sin grund i okunnighet om eller förbiseende av gällande rätt. Vad gäller avtalsformalia anses advokaten ha ett särskilt betydande ansvar. Hur långt ansvaret sträcker sig i varje enskilt fall kan inte anges mer specifikt än att normal aktsamhet måste iakttagas. Vid uppgörelser gäller principiellt att advokaten bör se till att klienten känner till de faktorer som är av juridisk relevans, hur klienten sedan vill handla är hans ensak.¹⁴

2.2.4 Rättegångar

Att en advokat har en aktsamhetsplikt vad beträffar själva sakfrågan, närmare bestämt utredningen av denna, framgick redan i avsnitt 2.2.2 där metodansvaret presenterades. Där konstaterades också att advokaten i undantagsfall kan bli ersättningskyldig för rent juridiska fel-

¹³ Wiklund, s 317 f.

¹⁴ Ibid, s 308.

bedömningar vad gäller rättsfrågor etc, ovan kallat resultatansvar. Vad gäller advokatens ansvar vid rättegången i övrigt gäller följande. För felaktig bevisvärdering torde advokaten sällan, om ens någonsin, kunna göras ansvarig. Hans möjligheter att bedöma vad som skall anses vara bevisat är väsentligt mindre än domarens. När domaren har att avgöra målet ligger alla korten på bordet. Advokatens förutsättningar vid förberedande av och under en rättegång lär mycket sällan vara så gynnsamma.

Nästa fråga är i vad mån advokaten kan bli skadeståndsskyldig gentemot klienten på grund av felaktigt sätt att föra rättegången. Man brukar till att börja med skilja mellan realitetsfel, å ena sidan, samt formella och processuella fel, å den andra. Vad gäller realitetsfelen (talanglös, svag eller helt enkelt dålig processföring) tycks ståndpunkten i doktrinen vara att skadeståndsskyldighet endast i undantag kan inträda. Troligen krävs exempelvis att advokaten i rättegången lämnat ett medgivande eller erkännande som inte borde ha lämnats, eller att han underlåtit att åberopa en grund, invändning eller ett bevis som bort åberopas.¹⁵ Vad gäller de formella eller processuella felen har det redan konstaterats att advokaten har ett långt gående ansvar för uppkommen skada. Han är skyldig att behärska och följa de processuella reglerna till fullo. Sålunda måste exempelvis försittande av stadgade frister eller tider för fullföljd av talan regelmässigt leda till ersättningsskyldighet. En annan sak är att det kan uppstå problem när det kommer till att avgöra om advokatens försummelse verkligen orsakat skada eller ej. Vid en missad överklagandefrist är ju svaret på frågan om skadeståndsansvar föreligger helt och hållet beroende av hur målet skulle ha gått, om talan hade fullföljts i överinstansen, och vem som har bevisbördan för detta. Diskussionen kring skaderekvisitet, och bevisbördan för detta, ligger dock utanför denna framställning och lämnas därför åt sidan tillsvidare.¹⁶

2.2.5 Förlikning

Något kort skall också sägas om förlikning. Om en advokat med stöd av en fullmakt från sin klient träffar förlikning med motparten, innan eller under pågående rättegång, kan frågan uppkomma huruvida advokaten genom att acceptera en alltför mager förlikning kan ådraga sig skadeståndsskyldighet gentemot densamma. Har samtycke inhämtats till förlikningen kan ersättningsskyldighet knappast tänkas uppkomma annat än i mycket speciella fall. Saknas däremot samtycke är situationen en helt annan.

¹⁵ Ibid, s 311.

¹⁶ Frågan om bevisbördans placering diskuteras utförligt i av Wiklund a a, s 316 ff.

En förlikningsfullmakt får i allmänhet anses innebära en skyldighet för advokaten att, innan han träffar förlikning, underställa klienten förlikningsförslaget för godkännande. Emellertid kan situationen uppstå att advokaten så snabbt måste ta ställning till ett förlikningsförslag att han inte hinner inhämta samtycke. I så fall måste advokaten efter bästa förstånd, och med iakttagande av normal aktsamhet, träffa det avgörande som anses bäst överensstämma med klientens intressen. Annars riskerar han att bli ersättningsskyldig gentemot klienten. Detta innebär att advokaten ibland bör acceptera och ibland avböja förlikningen. Att här uppställa någon mer vägledande regel är inte möjligt. Anledningen till varför advokaten underlåtit att inhämta klientens samtycke kan få en helt avgörande betydelse för culpabedömningen. Utan giltig anledning ligger det nämligen ett moment av vållande redan i själva underlåtenheten, varför det då räcker för klienten att visa att förlikningen sannolikt varit ofördelaktig för honom. Fanns en giltig anledning till accepten är bevisläget betydligt svårare för klienten. Huruvida advokaten skall bli skadeståndsskyldig eller ej beror då på i vad mån det med fog kan sägas att förlikningen till sitt innehåll varit sådan att det måste betecknas som vårdslöst eller oaktsamt att anta en sådan förlikning.¹⁷

2.2.6 God advokatsed

Med professionsansvar menas i allmänhet att arbetet utförs enligt en facklig standard. Vad beträffar advokater ankommer det främst på advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd att utveckla vad som utgör god advokatsed. Skadeståndsanspåk bedöms av domstolarna och disciplinärenden kan föras vidare av Justitiekanslern till HD. Till skillnad från vad gäller andra yrkesgrupper bör domstolarna, åtminstone i teorin, väl kunna bedöma om advokaterna utfört sina uppgifter på ett fullgott sätt. Domarna har ju samma juridiska grundutbildning och bör vara väl förtrogna med hur advokatämbetet skall utföras. Domstolarna bör alltså ha goda förutsättningar att överpröva frågor om vilka krav som bör ställas på advokater. Ofta hävdas det att begreppet god advokatsed är utgångspunkten för culpabedömningen i skadeståndsmål. Någon absolut koppling anses dock inte föreligga. Sålunda kan skadeståndsansvar inträda trots att det påtalade förfarandet inte medfört någon disciplinär sanktion och vice versa.¹⁸

¹⁷ Wiklund, s 320 ff.

¹⁸ Heuman, s 24.

2.2.7 Särskilda avtalsvillkor

Särskilda avtalsvillkor rörande sättet för uppdragets utförande kan få betydelse för advokatens ansvar. Utöver klientens önsknings kan även t ex arvodets storlek spela in vid bedömningen. Heuman menar dock att avtal inte kan träffas om att arbetet skall utföras på en alltför låg omsorgsnivå. Däremot skulle det vara möjligt att avtala om särskilt omsorgsfulla insatser.¹⁹ När det gäller andra yrkesutövare, som t ex läkare, kan aldrig annat än arbetsinsatser av mycket hög kvalitet accepteras, detta med tanke på de allvarliga konsekvenserna av felbehandling. Heuman är inte av samma uppfattning vad gäller juridisk rådgivning. Med beaktande av de mindre ödesdiga följderna av en undermålig rättsutredning bör advokaten kunna överenskomma med klienten om något varierande arbetsinsatser, så länge utredningarna fyller vissa grundläggande kvalitetskrav.²⁰ Sammanfattningsvis råder alltså en begränsad avtalsfrihet på området.

2.2.8 Friskrivningar och reservationer

Ju mer komplicerat rättsläget är, desto större behov kan advokaten sägas ha av att kunna friskriva sig från ansvar. En invändning mot detta skulle kunna vara att klientens behov av ett gott råd är särskilt stort just i de komplicerade fallen. Denna invändning skall emellertid inte tolkas så att det skulle vara omöjligt för en advokat att friskriva sig från ansvar. Däremot bör inte advokaten kunna friskriva sig från allt ansvar. Sådana friskrivningar riskerar nämligen att underkännas med stöd av allmänna rättprinciper och avtalslagen 36 §. Begränsningar i friskrivningsrätten bör heller inte sträcka sig längre än som betingas av professionsansvaret. Men om rättsläget är osäkert bör mera preciserade friskrivningar kunna godtas.²¹

2.2.9 Ansvarsförsäkring

Det bör i sammanhanget nämnas att det för ledamöter av Advokatsamfundet (och deras biträdande jurister) finns en försäkring som täcker advokatens yrkesansvar.²² Enligt svenska bestämmelser, som bygger på artikel 6 i direktiv 98/5/EG, så måste registrerade advokater

¹⁹ Ibid, s 28.

²⁰ Ibid, s 29.

²¹ Ibid, s 31.

²² Ansvarsförsäkring för ren förmögenhetsskada gällande Sveriges Advokatsamfund fr o m 2004-01-01.

teckna en sådan försäkring. Försäkringen täcker skadeståndsskyldighet för ren förmögenhets-skada gentemot klient och tredje man på upp till 3.000.000 kr per skada, dock max 150.000.000 kr per försäkringstagare och år. Endast skador som åsamkats i advokatverksamhet²³ genom fel eller försummelse omfattas av försäkringen. Enligt uppgift från försäkringsgi-varen (Länsförsäkringar) utbetalas ersättning till klienterna i uppskattningsvis 20-25 procent av de anmälda fallen.

2.2.10 Finansiell rådgivning

Den 1 juli 2004 trädde en ny lag om finansiell rådgivning i kraft.²⁴ Den nya lagstiftningen innebär bland annat att kraven på finansiella rådgivares kompetens skärps samt att rådgivarna blir skyldiga att dokumentera den rådgivning som lämnas. Lagen är tvingande till konsumenten förmån, vilket betyder att de skyldigheter och det ansvar som följer av lagen inte kan avtalas bort. Konsumenten har också rätt till skadestånd för ekonomisk skada som kan uppstå till följd av vårdslös rådgivning. Rådgivningen måste reklameras inom skälig tid efter det att konsumenten upptäckte eller borde ha upptäckt skadan. Talan om skadestånd måste väckas inom tio år från rådgivningstillfället. Främst avses rådgivning om placeringar i aktier, fondandelar och optioner. Den gäller också råd om placering i livförsäkringar, exempelvis fondförsäkringar och traditionella livförsäkringar. För att lagen ska vara tillämplig måste det finnas ett uppdragsförhållande mellan rådgivaren och den enskilde konsumenten. Lagen gäller inte när rådgivningen ges till en större krets av personer i till exempel massmedia.²⁵

För advokaternas del aktualiseras alltså den nya lagstiftningen vid utförandet av finansiella tjänster, en inte helt ovanlig företeelse inom advokatycket. Det kan i sammanhanget nämnas att Sveriges Advokatsamfund genom remiss den 27 maj 2002 (R 9357/2002) bereddes tillfälle att avge yttrande över lagförslaget. Samfundet ställde sig frågande till behovet och i viss mån även lämpligheten av det i betänkandet framförda förslaget till en ny lag. Även om den föreslagna avsikten var att lagstiftningen skulle kunna användas analogt, så menade man att det vidare fanns en risk att den snarare skulle komma att hämma den pågående rättsutvecklingen mot ett utvidgat allmänt skadeståndsansvar. Dessutom hänvisades bland annat till ett uttalande av lagrådet att det, principiellt, är klokt att lagstifta i underkant snarare än i överkant. Samfundet framförde även stark kritik mot den föreslagna tioårspreskriptionen.

²³ All verksamhet som enligt god advokatsed kan bedrivas inom en advokatrörelse.

²⁴ Lag (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter.

²⁵ Prop 2002/03:133 s 12 ff.

3. CIVILPROCESSEN

Nedan följer ett antal referat av domar där advokats och/eller advokatbyrås skadeståndsskyldighet gentemot klient prövats av tingsrätt och i vissa fall även av hovrätt. Framställningen påstås inte på något sätt vara fullständig, däremot refererar jag *alla* domar jag stött på under mitt sökande. 18 av sammanlagt 26 domar jag funnit genom att gå igenom domböckerna vid Stockholms TR för åren 1995-2004. Övriga domar från tingsrätterna ute i landet härstammar alla från 1990-talet eller tidigt 2000-tal och har erhållits genom tips från utomstående. I de fall några av dessa domar överklagats redovisas även hovrättens domslut. Vissa av domarna lyfts fram för att de i mitt tycke är anmärkningsvärda på något sätt, andra därför att de får sägas utgöra typfall. En del avgöranden refereras endast kort. Min avsikt har aldrig varit att i detalj gå in och kritisera domarna, utan snarare att försöka ge läsaren en övergripande bild av civilprocessen vad gäller dessa typer utav mål.

3.1 Domar

T 359-93

Klienten (Jim B) yrkade i ansökan om stämning att advokaten Jonas L skulle förpliktas att till honom betala skadestånd med 42.960 kr jämte ränta på grund av försumlighet vid uppdragsutförande. Uppdraget bestod i upprättande av gåvobrev för klientens räkning. Försumligheten bestod enligt klienten i att advokaten ej beaktat de skattemässiga konsekvenser av en i gåvobrevet införd bestämmelse. Till följd av advokatens vårdslöshet ansåg sig Jim B ha påförts gåvoskatt med högre belopp än som hade varit fallet om advokaten beaktat den s k lättnadsregeln i 43 § 2 st AGL. Advokaten bestred skadeståndsskyldighet på den grunden att uppdragsförhållande saknades och menade att skada överhuvudtaget ej uppkommit för Jim B.

Göteborgs TR anförde i sina domskäl att advokaten kunnat visa på att det förbehåll som införts i gåvobrevet inte lett till högre gåvoskatt än den som kan antas ha utgått om förbehållet inte hade intagits i gåvobrevet. Vidare menade man att då dessa påståenden från advokaten ej vederlagts av Jim B så måste tingsrätten godta vad advokaten anförde i denna del. Då Jim B inte lyckades påvisa någon skada till följd av gåvobrevets utformning lämnades hans talan således utan bifall.

T 2410-95

Klienten (bolaget R) yrkade i ansökan om stämning att Lagerlöf & Lemans Advokatbyrå AB (nedan kallat Lemans) skulle förpliktas att till käranden betala dels 9.547.749 franc, dels 5.881.800 kr. På dessa belopp yrkades ränta enligt räntelagen. Bakgrunden var den att bolaget sedan i oktober 1986 anlitat Lemans, som därvid företrädde av advokat Max S, för juridiskt biträde i Sverige och Frankrike. Uppdragen avsåg bland annat biträde dels vid förhandlingar, dels vid försäljning och återköp av ett skepp tillhörande R, samt vissa andra äganderättsövergångar m m. För vissa av uppdragen i Frankrike anlitate Lemans olika platsombud. För utförandet av de uppdrag som klienten ansåg sig ha lidit skada av yrkades ansvar dels på grund av Lemans egna försummelse, dels på grund av Lemans principalansvar för sina platsombud. Försumligheten skulle för Lemans del (enligt klienten) kortfattat ha bestått i själva anlitaandet av platsombuden samt även platsombudens vårdslösa agerande.

Göteborgs TR kom efter en samlad bedömning fram till att Lemans, med advokat Max S i spetsen, inte kunde anses ha visat försumlighet vid något av påstådda tillfällen. Bland annat menade domstolen att övervägande skäl talar för att en advokat inte behöver konsultera fler jurister utomlands (än dem han redan samarbetar med) för att kontrollera deras renommé. Inte heller Lemans anlitaande av de utländska platsombuden i sig ansågs vårdlöst. Sålunda fann tingsrätten att klienten inte hade styrkt sin talan varför käromålet ogillades och Lemans tillerkändes full ersättning för sina rättegångskostnader. Hovrätten fastställde efter överklagande tingsrättens dom (T 2963-00).

T 14384-00

Klienten (bolaget G) yrkade i ansökan om stämning att advokaten Mats E och advokatfirman Glimstedt Stockholm AB skulle förpliktas att solidariskt till bolaget utge 231.250 kr jämte ränta samt ersätta klientens rättegångskostnader. Det begärda ersättningskravet om 231.250 kr avsåg ett stridigt arvode till advokaten för ett tidigare utfört likvidationsuppdrag för klientens räkning. Summan hölls inne på firmans klientkonto som kvittning av advokatens fordran. Stockholms TR lämnade käromålet utan bifall.

T 2-60-98

Käranden (Hans C) yrkade i ansökan om stämning att advokaten Göran W skulle förpliktas att till honom betala 32.880 kr, samt vidare till hans mors dödsbo betala 19.642 kr. Vidare yrkades bland annat att advokaten skulle förpliktas att inkomma med en komplett redovisning

enligt lag för moderns dödsbo. Advokaten, som bestred samtliga yrkanden, hade förordnats som boutredningsman i dödsboet och förrättat skifte i detsamma. Klienten anförde bland annat att han lidit skada eftersom det ålegat advokaten att som boutredningsman, under förrättningstiden, kräva in hyra för en i dödsboet ingående villafastighet.

Stockholms TR konstaterade följande vad gällde villafastigheten och den uteblivna hyresintäkten. ”Advokatens underlåtenhet att föranstalta om uthyrning av villan, som en förvaltningsåtgärd, har inte vållat boet, och därmed ej heller Hans C skada. Advokaten kan därför inte hållas ansvarig.” Även i övriga delar ogillades käromålet.

T 111/94

Klienten (Gustav T) yrkade i ansökan om stämning att advokaten Jan W skulle förpliktas att till honom utge skadestånd med 1.500.000 kr jämte ränta enligt lag. Summan motsvarade värdet av ett antal maskiner som käranden gjort anspråk på i annans konkurs. Den påstådda separationsrätten avvisades emellertid av konkursförvaltaren med hänvisning till att det leasingavtal som åberopades av Gustav T inte gav honom sakrättsligt skydd. Tvisten i tingsrätten kom i mångt och mycket att handla om vilket innehåll advokatens uppdrag haft. Klienten vände sig till advokaten för hjälp med att formalisera köpeavtal och leasingkontrakt gällande den lösa egendomen, så långt var allt ostridigt. Gustav T hävdade dessutom att advokaten fått i uppdrag att se till att han blev sakrättsligt skyddad vid transaktionerna av egendomen, något som advokaten bestämt förnekade.

Trelleborgs TR menade att Gustav T inte hade styrkt sitt påstående gällande uppdraget, utan att det istället fick anses ha haft av advokaten angivet innehåll. Rätten konstaterade också att det kunde hävdas att advokaten, om han känt till att klienten inte skulle erhålla sakrättsligt skydd, ändå borde ha upplyst denne härom. Emellertid ansåg man inte att Gustav T visat att advokaten känt till de omständigheter rörande maskinerna som lett till det uteblivna sakskyddet. Att advokaten ej försökt efterforska dessa omständigheter lades heller inte advokaten till last som försummelse. Käromålet ogillades i sin helhet. Tingsrätten dom fastställdes sedermera av hovrätten i målnummer T 646-95.

T 341/93

Klienten (bolaget K med Bertil B som ställföreträdare) yrkade i ansökan om stämning att advokaten Lena S skulle förpliktas att till käranden att utge skadestånd med 1.448.054 kr jämte ränta. Bakgrunden till tvisten var en tidigare process mellan käranden och bolaget J där advo-

kat Lena S agerat ombud för K:s räkning (NJA 1992 s 403). Bolaget gjorde nu i tingsrätten gällande att det lidit skada på grund av advokatens försumlighet i den tidigare processen mot bolaget J, som bolaget K förlorade. Grunden för klientens skadeståndsyrkande var i första hand att advokaten missat att åberopa/upplysa klienten om att åberopa vissa punkter i det avtal som gällde mellan K och J. Dessutom hävdades att advokaten brustit i sitt ombudsansvar genom att underlåta att åberopa allmänna rättsgrundsatser i avtalsförhållanden, vilseledande agerande m m från J:s sida, samt även det faktum att det rådde ett ojämnt styrkeförhållande mellan K och J. Advokat Lena S bestred käromålet i dess helhet.

Ängelholms TR fann att advokaten inte i något av de av klienten angivna avseendena varit försumlig då hon förberett och utfört K:s talan i tvisten med J. Tvärtom ansåg rätten att hon hade skött sitt uppdrag med omsorg och skicklighet. Bland annat pekade man på att de punkter i avtalet som hon avstod från att åberopa sannolikt inte hade lett till en annan utgång i målet. Tingsrätten förde också ett resonemang kring grunden gällande partsställningen. Trots att hovrätten i sin dom (i den bakomliggande tvisten) konstaterade att advokaten inte gjort gällande att det förelåg skillnad i styrkeförhållande mellan K och J, så ansåg tingsrätten att ”annat ej anses visat än att Lena S framfört denna omständighet.” Käromålet lämnades således utan bifall. Målet överklagades av Bertil B. Hovrätten fastställde i målnummer T 170-96 tingsrättens dom. Högsta domstolen fann ej skäl att bevilja prövningstillstånd.²⁶

T 4003-1

Den 1 oktober 2001 inkom till Helsingborgs TR en skrivelse där Bertil B ånyo ansökte om stämning mot advokat Lena S. I ansökan angavs att bolaget K överlåtit föreliggande talan mot Lena S på honom. I samtliga hänseenden ansågs denna talan avse advokatens skötsel av uppdraget det i ovan nämnda målet NJA 1992 s 403. Tingsrätten avvisade stämningsansökan på grund av res judicata. Beslutet överklagades både till hovrätten och högsta domstolen men stod fast.²⁷

T 2-1706-94 / T 2-13165-98

Käranden (bolaget I med Alf B som ställföreträdare) yrkade skadestånd av advokat Michael L med 37.150.878 kr jämte ränta enligt lag. Grunden för bolagets talan var kort att advokaten - i egenskap av konkursförvaltare i bolaget T:s konkurs – tillfogat boet, och därmed även kärän-

²⁶ T 5039-99.

²⁷ Ö 3191-01 och Ö 1362-02.

den, ekonomisk och ideell skada på grund av försumlighet. Sedan käranden uteblev från huvudförhandlingen beslutade Stockholms TR att i tredskodom ogilla käromålet mot advokaten. Bolaget ansökte sedermera om återvinning mot tredskodomen och saken återupptogs till förnyad handläggning i förevarande mål. Bolaget uteblev även denna gång från huvudförhandlingen i målet varför Stockholms TR i förnyad tredskodom ogillade käromålet.

T 5081-99

Alf B yrkade att tingsrätten, med undanröjande av tredskodom (se målet refererat ovan), skulle förplikta Hamilton & Co Advokatbyrå, advokat Michael L, advokat Hans R och bolaget T (svarandena) att solidariskt till honom betala 683.565 kr jämte ränta enligt lag. Bakgrunden till kärandens yrkande var i stort sett densamma som i tidigare mål, med den skillnaden att yrkandet nu avsåg ersättning för utfört arbete med anledning av ovan nämnda konkursförvaltning. Stockholms TR hade emellertid redan tidigare i mellandom prövat frågan om något uppdrag lämnats av svarandena till Alf B med anledning av konkursen, och kommit fram till att så inte var fallet. Denna mellandom fastställdes sedermera av Svea Hovrätt och vann laga kraft. Till följd av bedömningen i mellandomsfrågan lämnade Stockholms TR även detta käromål utan bifall.

T2 315-97 / T 2-315-97

Käranden (Claes C) yrkade i ansökan om stämning att advokat Ulf B skulle förpliktas att till honom betala 21.000 kr jämte ränta enligt lag. Grunden för talan var den att advokaten debiterat dödsboet efter kärandens far ett oskäligt högt arvode. Detta skulle i sin tur ha medfört Claes C skada i egenskap av dödsbodelägare uppgående till yrkat belopp. Advokaten bestred käromålet i dess helhet och hävdade i första hand att käranden väckt talan för sent med hänsyn till preskriptionstiden i HB 18:9 (1 år). Parterna enades därför om att rätten i mellandom skulle avgöra om Claes C förlorat sin rätt att föra talan mot boutredningsmannen.

Stockholms TR menade att slutredovisning av boet skulle anses ha skett då arvsskifte förrättades den 27 april 1994. Det arbete som därefter hade utförts av advokaten åt dödsboet, och som också åberopats av käranden, ansågs ha varit av ringa betydelse. Enligt tingsrättens mening medförde detta alltså inte att en ny klanderfrist börjat löpa. Talan mot advokaten väcktes först i mars 1997 varför Claes C:s talerätt ansågs vara preskriberad. Under åberopande av mellandomen, yrkade sedermera advokaten att tingsrätten i dom skulle ogilla talan och förplikta Claes C att betala hans rättegångskostnader, vilket rätten också biföll.

T 6-201-98

Käranden (Anders R) yrkade att advokat Christer M skulle förpliktas att till honom betala skadestånd om 5.000.000 kr. Bakgrunden var kort att advokaten såsom god man hade haft att ombesörja försäljning av paret R:s samägda fastighet på offentlig auktion. Svea hovrätt hade i tidigare beslut även fastställt dels samäganderätten, dels att fastigheten inte fick säljas till ett pris understigande 400.000 kr. Den 2 februari 1998 hölls offentlig auktion, varvid fastigheten såldes för en köpeskilling om 650.000 kr. Käranden ansåg emellertid, trots hovrättens beslut, att samäganderätt ej förelåg och att det därigenom saknades legala förutsättningar för advokaten att förordna fastighetsförsäljningen. Mot bakgrund av de omständigheter som åberopades av Anders R till stöd för hans talan fann Stockholm TR det uppenbart att käromålet var ogrundat. Käromålet ogillades utan att stämning utfärdades.

T 6-302-97

Klienten (bolaget E) yrkade att advokaten Bernt S och Advokatfirman Torgny Hagen AB (advokatbolaget) skulle förpliktas att till E solidariskt utge 346.140 kr jämte ränta. Bernt S var vid denna tidpunkt anställd hos och delägare i advokatbolaget. Till grund för sitt yrkande påstod käranden att advokaten, i egenskap av syssloman för E:s räkning, brustit i aktsamhet genom att inte ombesörja att en lånetransaktion genomfördes på rätt sätt. Försumligheten bestod enligt E i att advokaten i flera hänseenden misslyckats med att säkerställa rätten till återbetalning av lånet, bland annat genom att inte förekomma låntagarens konkurs. Bernt S var E:s ”husadvokat” och hade därmed, enligt käranden, ett självständigt rådgivaransvar samt skyldighet att handla oberoende av precisa instruktioner. Till saken hörde att advokaten företrädde både E och låntagaren vilket E ansåg vara både oetiskt, vårdslöst och i strid med reglerna om god advokatsed.

Stockholms TR fann inte i något åberopat hänseende skadeståndsgrundande vårdslöshet ligga advokaten till last. Med hänsyn till den föreliggande jävssituationen menade man att det inte ålegat advokaten att självmant agera för kärandens (och därmed emot låntagarens) intressen. Skadeståndstalan mot såväl advokaten som mot advokatbolaget som dennes principal lämnades utan bifall.

T 6-725-96

I dom den 20 oktober 1994 hade Mikael B dömts till sex månaders fängelse av Nyköpings TR. Han uppdrog då åt advokat Rolf M, som varit hans offentliga försvarare i brottmålet, att

överklaga domen. Advokaten inkom emellertid inte med överklagandet inom den föreskrivna tiden. Advokatens ansökan hos Svea hovrätt om återställande av försutten tid lämnades utan bifall, likaså Mikael B:s nådeansökan. Efter anmälan av Mikael B fann Sveriges Advokatsamfunds disciplinnämnd att Rolf M, genom att inte överklaga domen, hade åsidosatt sina plikter som advokat. Han tilldelades på grund härav en erinran enligt 8 kap 7 § 2 st RB. Käranden (Mikael B) yrkade i ansökan om stämning vid Stockholms TR att advokat Rolf M skulle förpliktas att till honom betala 115.550 kr jämte ränta enligt lag. Det yrkade beloppet avsåg 100.000 kr för psykiskt lidande, 9.300 kr för förlorat socialbidrag och 6.250 kr för ombudskostnad inklusive mervärdesskatt i samband med ansökan om nåd. Grunden för Mikael B:s talan var att det enligt hans mening förelegat ett uppdragsavtal dem emellan. Genom advokatens försummelse ansåg sig käranden ha vållats ovan nämnda skador.

Stockholms TR delade disciplinnämndens åsikt såtillvida att Rolf M försummat sina plikter som advokat genom att inte överklaga brottmålsdomen i rätt tid. Däremot ansåg rätten, trots att påföljden kanske kunde uppfattas som hård, det inte vara sannolikt att domen skulle ha kommit att ändras efter överklagande. Då Mikael B således inte hade lyckats visa på någon konkret skada lämnades käromålet utan bifall.

T 4-1988-95

Käranden (bolaget D) yrkade i ansökan om stämning att Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB (MSA) till bolaget skulle förpliktas att utge 968.440.331 WON eller på betalningsdagen motsvarande värde i SEK (cirka 6 miljoner kr), jämte ränta enligt 6 § räntelagen. Grunden för klientens talan var att MSA hade åtagit sig uppdrag att tillvarata bolagets intressen vad avsåg krav på ersättning för förlorad last ombord på ett av bolagets fartyg. Klienten ansåg härvid att MSA gjort sig skyldiga till försummelse då man inte vidtagit erforderliga preskriptionsavbrytande åtgärder gentemot fartygets redare, vilket medfört skada för bolaget, då rätten till ersättning ur fartygets försäkring därigenom gått förlorad. MSA bestred käromålet i första hand på den grunden att något uppdrag, varken uttryckligen eller underförstått, att utföra åtgärder för preskriptionsavbrott aldrig förelegat. Dessutom anförde MSA till försvar för sin underlåtenhet en rad svårigheter av praktisk och rättslig natur.

Stockholms TR ansåg att det fanns anledning till kritik mot MSA för att advokatbyrån inte tydligt diskuterat frågan om preskriptionsavbrytande åtgärder med sin huvudman. Men med hänsyn till de praktiska svårigheterna med att väcka talan mot redaren, kostnadsriskerna

för klienten samt de ovissa utsikterna till framgång vid en rättslig prövning i sak, menade rätten att MSA:s underlåtenhet varit försvarlig. Käromålet ogillades i sin helhet.

T 4-62-96

Käranden (bolaget K) yrkade skadeståndansvar för Heijnes Advokatkontor AB såsom principal för advokat Peter S. I målet var det ostridigt att Peter S varit arbetstagare vid advokatkontoret samt att han under den i målet aktuella tidsperioden vållat käranden förmögenhetsskada genom uppsåtligt brott. Målet kom istället i huvudsak att handla om frågan om Peter S handlande skulle anses ha skett i tjänsten, vilket i så fall skulle innebära principalansvar för advokatkontoret.

Stockholms TR kom fram till att Peter S åtgärder inte varit en risk som arbetsgivaren bort ha räknat med, särskilt som risken inte ansågs normal för advokatverksamhet. Därmed ogillades också käromålet mot advokatkontoret.

T 751-97

Kärandena (bolaget S och Conny H) gjorde i tingsrätten gällande att advokat Lars L, i egenskap av rättegångsbud för dem i Högsta domstolen i tidigare mål, förfarit oaktsamt samt att hans vårdslöshet orsakat att bolaget och Conny H förlorat målet. Den påstådda oaktsamheten bestod i första hand i att advokaten dels i en till HD ingiven föredragspromemoria lämnat felaktig tidsuppgift över vad som åberopades, dels vid huvudförhandlingen muntligen upprepat felaktigheten. I andra hand gjorde kärandena gällande att advokaten varit oaktsam genom att underlåta att klaga över domvilla, då han måste ha insett att HD:s avgörande inte omfattade den i målet relevanta tidsperioden. Som talan slutligen bestämdes i förevarande mål yrkades att advokat Lars L skulle förpliktas att till bolaget och Conny H betala skadestånd om 2.251.776 kr respektive 1.461.248 kr jämte ränta, samt 1.162.192 kr jämte ränta avseende egna och annans rättegångskostnader härrörande från det tidigare målet.

Lunds TR hade till att börja med att pröva om advokaten genom någon processhandling i HD inskränkt sina huvudmäns talan. Tingsrätten konstaterade visserligen att HD:s prövning *per se* utgjorde en inskränkning i förhållande till talan i tidigare instanser. Men mot advokatens bestämda förnekande ansågs inte kärandenas förstahandsgrund vara underbyggd. Vad gällde andrahandsgrunden, det vill säga underlåtenheten att klaga över domvilla, så ansåg rätten det som uppenbart att advokaten måste ha insett att den begränsade prövningen av HD måste ha haft sin grund i något missförstånd. Förutsättningen för att en dom skall undanröjas på

grund av domvilla är emellertid att det rättegångsfel som förekommit kan antas ha inverkat på målets utgång. Tingsrätten menade att klienternas utsikt till framgång i en ny rättegång efter domvillobesvär hade varit obefintlig. Vid detta förhållande ansågs advokatens underlåtenhet att klaga över domvilla inte kunna läggas honom till last som försumlighet. Käromålet lämnades därför helt utan bifall, och så även av hovrätten (T 441-98).

T 515/96

Klienten (Eva S) yrkade förpliktande för advokat Johan K att till henne utge skadestånd om 204.088 kr jämte ränta enligt lag på flera olika belopp. Som rättslig grund för sin talan anförde hon att advokaten förfarit vårdslöst genom att inte vidta åtgärder för att skydda sin klients fordran mot annan, närmare bestämt att inte i tid lämna in ansökan om kvarstad. Bakgrunden var att Eva S och hennes sambo enligt ett skriftligt avtal den 16 mars 1994 överlät en bostadsrätt för 400.000 kr. Köparen erlade en handpenning om 40.000 kr, resterande del av köpeskillingen skulle betalas på tillträdesdagen den 1 oktober samma år. Köparen underrättade emellertid paret S om att hon inte avsåg att fullfölja köpet, varvid Eva S anlät advokat Johan K för att skydda deras intressen. Efter ansökan om stämning å köparen följde ett antal skriftväxlingar mellan parterna och tingsrätten. Den 4 april 1995 ingav advokaten slutligen en kvarstadsansökan på köparens egendom, uppgående till 400.000 kr. I dom den 31 augusti biföll tingsrätten Eva S talan. Den efterföljande utmätningen ledde emellertid endast till betalning av en mindre del av Eva S fordran enligt domen, och innebar i sin tur också att köparen försattes i personlig konkurs.

Helsingborgs TR fastslog att advokaten saknat erforderligt underlag för att på ett tidigare stadium bedöma om grund fanns för en ansökan om kvarstad. Den kvarstadsansökan som lämnades in den 4 april 1995 hade, enligt tingsrättens mening, ogillats om köparen bara bemött alla de grunder som där anfördes. Därför menade rätten att advokaten inte heller haft särskilt stor anledning att räkna med att ansökan skulle komma att bifallas. Med hänvisning till detta, samt erforderligt iakttagande av god advokatsed, ansåg domstolen att advokatens avvaktande skulle anses som försvarligt. Någon skadestandsgrundande försumlighet lades alltså inte advokaten till last utan käromålet ogillades.

T 18397-01

Käranden (Lennart Ö) yrkade i ansökan om stämning att Advokatfirman Tino Goetze HB skulle förpliktas att till honom återlämna 80 aktier i Sapa och 60 aktier i Handelsbanken, ak-

tier vilka en advokat - i det här fallet boutredningsman - påstods ha stulit från käranden i samband med en släktings arvskifte. Stockholms TR fann Lennart Ö:s på brott av advokatfirman/boutredningsmannen stödda talan ogrundad. Käromålet ogillades.

T 7279-00

Käranden (bolaget K) yrkade skadestånd av advokat Lars W med sammanlagt 440.000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen. Som grund för yrkandet anförde bolaget att advokaten, i egenskap av konkursförvaltare, sålt en maskin i ett konkursbo med äganderättsförbehåll och därmed separationsrätt för bolaget. Advokaten bestred yrkandena. Stockholms TR konstaterade sammanfattningsvis att något mot tredjeman giltigt äganderättsförbehåll ej förelåg. Därmed föll också grunden för att advokaten skulle bli skyldig att utge skadestånd till bolaget och käromålet ogillades.

T 10-460-97

I samband med en hyrestvist mellan Michelangelo M och Svenska Bostäder biträdde klienten av advokat Lars A. Förlikning ingicks och stadsfästes genom dom av Stockholms TR år 1988. Enligt Michelangelo M var en förutsättning för att förlikning ingicks att ersättningen om 550.000 kr skulle vara skattefri. Klienten debiterades emellertid 545.807 kr i skatt som han ansåg vara direkt hänförlig till förlikningslikviden. Därför ansökte Michelangelo M i ansökan om stämning att advokaten skulle förpliktas att till honom utge 525.689 kr jämte ränta motsvarande skadestånd för vårdslöshet från advokatens sida. Michelangelo M menade att advokaten varit oaktsam då han lämnat felaktiga besked beträffande skatteskyldigheten för den berörda förlikningsersättningen. Lars A bestred käromålet. I första hand gjorde advokaten gällande att han inte varit oaktsam, att någon skada ej orsakats käranden samt att det i alla hänseenden saknades adekvat kausalitet mellan handling och skada. I andra hand åberopades att kärandens krav var preskriberat i enlighet med bestämmelserna i 18:9 HB.

Stockholms TR prövade först advokatens preskriptionsinvändning i mellandom. Den 22 mars 2000 ogillades invändningen av Högsta domstolen (se NJA 2000 s 117). Därmed kunde tingsrätten gå vidare med prövningen av själva sakfrågan, det vill säga om advokaten varit vårdslös. Käranden justerade sin talan avseende det yrkade skadeståndsbeloppet till 467.657 kr. Grunden för advokatens oaktsamhet skulle ha bestått i att advokaten dels uppgett att förlikningslikviden var skattefri, dels att det inte spelade någon roll huruvida klienten eller hans bolag (Michelangelo M Restaurangrörelse AB) erhöll ersättningen. Om kärandens bolag varit

part i uppgörelsen, ansåg sig Michelangelo M inte ha varit skyldig att betala skatt. Advokaten hävdade under huvudförhandlingen att han erhållit uppdraget på grund av sina kunskaper i fastighetsrätt och påpekade att Michelangelo M hade en egen skatteexpert.

Tingsrätten inledde med att konstatera att den skada som käranden drabbats av under inga förhållanden kunde uppgå till mer än 50.069 kr. Kärandens förstahandsgrund, det vill säga påståendet att advokaten skulle ha uppgett att förlikningslikviden var skattefri, avvisades kort av domstolen. Därefter diskuterades frågan om advokaten förfarit vårdslöst genom att inte istället föreslå en förlikning med Michelangelo M:s bolag. Av den bevisning som lades fram i målet var det, enligt rättens mening, mycket som talade för att skattesituationen blivit densamma om bolaget stått som part i förlikningsavtalet. Dessutom ansågs det inte vara bevisat att Svenska Bostäder skulle ha accepterat en förlikning med bolaget som part. Det kunde således inte läggas advokaten till last som vårdslöshet att han underlåtit att föreslå en dylik förlikningslösning. Michelangelo M:s talan lämnades utan bifall.

T 14059-00

Den 23 juni 1998 meddelade Stockholms TR dom mellan Ferechte T som käreande och Shariff S som svarande. Genom domen förpliktades Shariff S att till käranden betala dels 76.000 kr jämte ränta, dels 35.394 kr för rättshjälpskostnader i målet. Advokat Susanne U företrädde Shariff S som ombud i tvisten. I samma mål hade vittnesförhör åberopats av käranden med en annan advokat. Båda parterna samtyckte vid förhandlingen till att advokaten löstes från sin tystnadsplikt och vittande i målet. Av domskälen framgick att rätten fann vittnets uppgifter vara trovärdiga och att de gav fullt stöd för kärandens uppfattning samt att vittnets redogörelse lades till grund för bedömningen i målet. Shariff S gav advokat Susanne U i uppdrag att överklaga tingsrätten dom. Överklagandet kom in för sent och avvisades därför. Svea hovrätt fastställde TR:ns beslut om avvisning och lämnade senare en av Shariff S gjord ansökan om återställande av försutten tid utan bifall.

Klienten (Shariff S) yrkade därefter förpliktande för advokat Susanne U att till honom utge 111.394 kr jämte ränta enligt lag för den ekonomiska skada som drabbat käranden. I andra hand yrkade han att advokaten skulle förpliktas att till honom utge 51.394 kr jämte ränta enligt lag. Som grund för sina yrkanden åberopade käranden i första hand att advokaten förfarit oskickligt och vårdslöst genom att, utan att ha penetrerat frågan, medgett att vittnet löstes från sin tystnadsplikt gentemot Shariff S. Som alternativ grund anfördes att advokaten genom oskicklighet eller culpöst handlande vållat klienten skada genom att inte tillse att över-

klagandeskriften kom in i rätt tid till tingsrätten. Enligt kärändens mening fanns en viss grad av sannolikhet att den högre instansen skulle ha ändrat tingsrättens dom på så sätt att han istället vunnit målet. Susanne U bestred käromålet men vitsordade beräkningen av de yrkade beloppen som skälig.

Stockholms TR konstaterade att vittnets redogörelse i den bakomliggande tvisten haft avgörande betydelse för målets utgång. Advokatens uppgifter, om att hon innan huvudförhandlingen försäkrat sig om vilka uppgifter som vittnet avsåg att lämna, ansågs inte ha motbevisats av käränden. Med hänsyn till detta menade man det inte vara styrkt att advokaten gjort sig skyldig till någon försumlighet när hon medgav att vittnet löstes från sin tystnadsplikt. När det sedan gällde överklagandet valde tingsrätten att först pröva frågan om handlingen lett till någon skada för klienten. Domstolen menade att käränden inte hade åberopat något nytt processmaterial i överklagandet, samt att det kunde antas att motparten ånyo hade påkallat vittnesförhör med advokaten. Det ansågs således inte sannolikt att målet hade fått en annan utgång i hovrätten. Då klienten inte styrkt att han lidit någon skada av att överklagandet inte kom in i tid fann domstolen (i denna del) inga skäl att pröva frågan om eventuell vårdslöshet från advokatens sida. Käromålet ogillades.

T 1113-96

Käränden (Lars C) yrkade förpliktande för advokat Lars G att till honom utge 401.310 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen. Advokaten bestred yrkandet. Under våren 1990 anlätades advokaten med anledning en förestående äktenskapsskillnad. Advokaten tillfrågades i samband med detta av käränden om möjligheterna till särskild förvaltning av hustruns enskilda egendom. Enligt advokatens uppfattning fanns det ingen möjlighet att begära detta förfarande då äktenskapsbalkens regler om särskild förvaltning endast omfattade giftorättsgods och ej enskild egendom. Käränden förlitade sig helt på advokatens uppgifter och samtyckte också till ansökan om förordnande av bodelningsförrättare. Sedan tingsrätten dömt till äktenskapsskillnad mellan makarna C förrättades bodelning dem emellan. Lars C klandrade denna bodelning men gick sedermera med på en förlikning i målet. Som grund för talan anfördes nu att advokaten, vid utförandet av sitt uppdrag som ombud, genom vårdslöshet vållat käränden skada. Vållandet skulle ha bestått i att advokaten lämnat felaktigt besked om rättsläget, det vill säga om möjligheterna att ansöka om särskild förvaltning av makes egendom i enlighet med 9 kap 8 § ÄktB. Om advokaten istället vidtagit (alternativt uppmanat till att vidta) åtgärder för att säkra hustruns tillgångar hade enligt käränden någon skada aldrig uppkommit. Lars C uppgav

att förlikningen ingicks uteslutande på grund av att hustrun avhänt sig i princip alla sina tillgångar.

Västerås TR ansåg att det för frågan om skadeståndsskyldighet förelåg var av avgörande betydelse huruvida advokaten av vårdslöshet lämnat felaktiga upplysningar rörande rättsläget. Skulle så vara fallet ämnade domstolen ta ställning till om käranden skulle ha vunnit målet mot hustrun rörande klander av bodelning. Tingrätten inledde med att konstatera att det i doktrinen hade anförts att ett avskiljande till särskild förvaltning av enskild egendom endast i undantagsfall torde kunna komma till stånd. Enligt äldre rätt omfattade möjligheten till särskild förvaltning endast giftorättsgods. Advokaten hade under sanningsförsäkran uppgett att han därvid tagit del av såväl förarbeten som tillgänglig doktrin och kommit till den uppfattningen att det i detta fall inte var sannolikt att en sådan förvaltning var möjlig. Rättens ledamöter fann det i och för sig vara märkligt att en advokat skriftligen uttryckt sig på ett så lättvindigt sätt om han varit medveten om att även enskild egendom kunde omfattas av särskild förvaltning. Men med tanke på att advokatens svar var kortfattat och förmodligen i hast författat på en framställd fråga fann rätten inte att svaret (ett fax) kunde ges ett sådant bevisvärde att advokatens uppgifter om hur han uppfattat rättsläget kunde anses vederlagda. Käranden hade alltså inte visat att advokaten gjort sig skyldig till någon skadestandsgrundande oaktsamhet. Redan därför lämnades käromålet utan bifall. Frågan om käranden skulle ha vunnit målet mot hustrun rörande klander av bodelning prövades därmed aldrig. Det kan här tilläggas att hovrätten efter överklagande gjorde samma bedömning (T 586-98).

T 14851-01

Käranden (Hans L) yrkade att tingsrätten skulle förplikta Juristfirman Wandt AB att till honom utge 80.000 kr jämte ränta. Till stöd för käromålet åberopades i huvudsak följande. Den 24 maj 2000 förordnades advokat Ronnie W till god man enligt 8 § samäganderättslagen. Uppdraget bestod i att ombesörja en försäljning av en fastighet vilken ägdes gemensamt av käranden och hans två systrar. Advokaten sålde fastigheten för 1.400.000 kr och fakturerade därefter syskonen 250.000 kr inkl mervärdesskatt. Detta arvode ansågs av käranden vara oskäligt högt i förhållande till uppdragets art. Vid sammanträde för muntlig förberedelse i Stockholms TR förliktes parterna. Tingsrätten stadfäste den mellan parterna träffade förlikningen av okänt innehåll.

T 14958-01

Käranden (Martin S) yrkade förpliktande för Magnusson Wahlin Advokatbyrå AB att till honom utge sammanlagt 600.991 kr jämte ränta enligt räntelagen. Som grund för käromålet angavs att det mellan käranden och advokatbyrån rått ett uppdragsförhållande. Käranden hade begärt och advokatbyrån hade accepterat att utreda och rådgiva Martin S angående skattekonsekvenserna av en aktietransaktion. Vid utförandet av detta uppdrag menade käranden att advokatbyrån visat oaktsamhet genom att ge felaktiga upplysningar om tillämpningen av de skattemässiga skattemässiga fåmansbolagsreglerna. Alternativt skulle byrån ha visat försumlighet genom att inte förvissa sig och skaffa sig säkert besked om den utredning och rådgivning som käranden önskade, det vill säga generell skatteutredning och skatterådgivning. Vid ett korrekt besked från advokatbyrån rörande tillämpningen av fåmansbolagsreglerna menade käranden att han inte skulle ha genomfört aktietransaktionen. Kärandens påstådda skada motsvarade den skatt som påförts honom till följd av transaktionen samt övriga kostnader i form av räntor och avgifter som han drabbats av på grund av affären. Advokatbyrån bestred käromålet.

Under huvudförhandlingen i Stockholms TR hölls vittnesförhör med bland annat advokat Eva J. Advokaten uppgav därvid att hon på ett tidigt stadium frågat käranden vem som var att anse som klient/uppdragsgivare och då fått svaret Defero (kärandens aktiebolag). Hon omvittnade också att hon därefter registrerat bolaget, och inte Martin S, som klient. Advokatens uppgifter vann enligt tingsrättens mening stöd av det förhållandet att Defero ostridigt fakturerats. Uppdraget ansågs alltså ha givits av bolaget och inte av Martin S personligen. Inte heller på några utomkontraktuella grunder ansågs advokatbyrån kunna bli skadeståndsskyldig varför käromålet ogillades.

3.2 Analys

Möjligheten för en klient att vinna bifall för en skadeståndstalan mot en advokat tycks vara minst sagt begränsad. Av de närmare 30 fall som studerats ovan, varav vissa överklagats även till hovrätten, är ett förlikningsavtal (av okänt innehåll) det närmaste jag har kommit i mitt sökande efter ett utslag till klientens fördel. Frågan man då ställer sig är om detta beror på att domstolarna favoriserat advokaterna i dessa mål. Svaret kan vid en första anblick tyckas vara självklart. Även om flera av stämningarna har varit uppenbart ogrundade så borde ju rimligtvis någon klient ha vunnit bifall för sin talan, särskilt med tanke på att klienterna i de allra flesta fall erhållit biträde i målen i form av juridiska ombud. Men det tycks de facto vara så att

klienten aldrig vinner en process mot en advokat. Detta innebär i sin tur inte att klienten står helt rättslös. Men i de fall han/hon inte lyckas erhålla ersättning ur advokatens ansvarsförsäkring, alternativt avböjer ett förlikningsförslag från försäkringsbolaget, så har klienten mycket begränsade chanser till upprättelse.

Domskälen i de mål som studerats framstår säkerligen, åtminstone för en utomstående betraktare, som rimliga och till och med kanske helt juridiskt korrekta. Problemet för klienten kan enligt min mening istället ha att göra med de bevisbördsregler som gäller inom civilprocessen. Enligt huvudregeln så har den som påstår något i ett tvistemål bevisbördan för detta påstående. För klientens del innebär detta inte bara att han/hon måste bevisa att advokaten har varit försumlig eller vårdslös. Klienten har dessutom att visa att han/hon verkligen har lidit skada av advokatens handlande samt att det föreligger så kallad adekvat kausalitet mellan handlande och skada. I flera av de studerade fallen har domstolarna kommit fram till att advokaters ageranden visserligen varit att betrakta som vårdslösa. Men då klienten inte lyckats övertyga domstolen om själva skadan så har käromålen ändå ogillats.

Sammanfattningsvis konstateras att klientens möjlighet till framgång med en skadeståndstalan är om inte obefintlig så i alla fall minimal. Om detta sedan beror på att advokat kåren favoriseras av domstolarna, att bevisfrågorna i dessa mål är besvärliga (ofta handlar det om att bedöma hypotetiska alternativ) eller någon annan orsak kan jag utifrån denna undersökning inte med säkerhet svara på. Men det är heller inte möjligt att helt och hållet avfärda misstanken om att advokaterna gynnas av rättssystemet, man får väl bara hoppas att principen om allas likhet inför lagen gäller även för advokater. Orsaken till det skeva resultatet kan mycket väl ha att göra med de processregler som gäller i tvistemål, och då tänker jag i första hand på bevisbördsreglerna. Man skulle kunna tänka sig en annan typ av bevisbördsregler, exempelvis någon form av omvänd bevisbörda för de fall klienten gör det sannolikt att advokaten förfarit vårdslöst. Advokaten skulle i så fall dels ha att bevisa sin oskuld, dels att klienten inte lidit någon egentlig skada samt att adekvat kausalitet ej föreligger. Troligtvis hade resultatet av min undersökning med en sådan typ av bevisbördsregel sett något annorlunda ut. Men så länge civilprocessen ser ut som den gör idag bör klienten avrådas från att inleda en skadeståndsprocess mot sin advokat. Nio av tio gånger lär det nämligen sluta med att klienten förlorar målet och även tvingas betala motpartens ofta mycket höga rättegångskostnader.

4. STRAFFPROCESSEN

Jag har även valt att studera sex större mål där advokater har åtalats för brott. Inte heller denna framställning påstås vara helt fullständig, studien sträcker sig till att börja med bara dryga tio år tillbaka i tiden. Det bör tilläggas att flera av de advokater som förekommer i domarna har uteslutits ur Advokatsamfundet på grund av brott. Domarna har jag erhållit genom upplysningar från samfundet, handledare samt sökningar på Internet. I samtliga fall handlar det om domar inom samma sökperiod som tidigare, det vill säga tidigt 90-tal t o m 2004. Fokus lägger jag på domskälen och framför allt rättens bedömning av skuldfrågan, bevisningen och påföljdsvalet. Enskilda anspråk behandlas ej närmare i förekommande fall.

4.1 Domar

B 14-1248/02

I detta det s k SEB-målet åtalades advokaterna Peter B och Johan P för grovt penninghäleri alternativt brott mot rådgivarlagen. I augusti 2001 gjorde en för polisen okänd person, som legitimerade sig med en falsk identitetshandling, uttag om sammanlagt 10.000.000 kr från ett konto i SE-banken. Samma person lät i anslutning till uttagen sätta in pengarna på ett privat konto tillhörande advokat Johan P. Samma dag överförde Johan P 9.999.640 kr till en Folke J:s bankkonto i Schweiz. Större delen av detta belopp återfördes sedermera tillbaka till Johan P:s konto i Sverige, varefter advokaten överförde ett belopp om dryga 8.900.000 kr till advokat Peter B:s klientmedelskonto. Peter B köpte sedan två postväxlar å vardera 4.000.000 kr. Postväxlarna användes av Milan S som betalningsmedel för köp av utländsk valuta i Stockholm och Malmö. Dessutom ställde Peter B ut en check på 845.000 kr på ett bolag ägt av annan.

Stockholms TR inledde med att konstatera att det belopp om 10.000.000 kr som sattes in på Johan P:s konto hade åtkommit genom ett grovt bedrägeribrott. Ingen av de tilltalade kunde emellertid direkt bindas till det brottet. Att Johan P däremot inte skulle ha känt till något om det förhållandet som legat bakom penningöverföringen fann tingsrätten allmänt sett vara föga troligt. Att pengarna inte sattes in på Johan P:s klientmedelskonto ansågs också vara besvärande för advokaten. Om han verkligen varit intresserad av att få klarhet i pengarnas ursprung menade TR:n att det hade räckt med en enkel förfrågan till banken. Sammanfattningsvis fann TR:n utrett att Johan P i vart fall hade haft skälig anledning att anta att beloppet

han överförde till sin kollega (Peter B) härrörde från brott och att han därigenom uppsåtligt medverkat till att bortföra pengarna. Vad gällde Peter B så menade TR:n att han haft all anledning att ställa sig frågan om han inte medverkade i penningtvätt eller något annat brottsligt förfarande. Särskilt det förhållandet att de två postväxlar som Peter B hanterat avsåg så stora belopp och var ställda till två olika växlingskontor borde enligt TR:n ha uppmärksammat honom på att allt inte stod rätt till.

Rättens ledamöter dömde inom ramen för åklagarens gärningsbeskrivning Johan P för penninghäleriförseelse. Man menade att straffvärdet för Johan P:s brott klart översteg bötesnivån och att villkorlig dom var den lämpligaste påföljden. Domstolen fann det dock inte ställt utom rimligt tvivel att Peter B gjort sig skyldig till häleribrott avseende pengarna. Där emot ansågs advokatens handlande vara att hänföra till sådan straffbar rådgivningsverksamhet som avses i 2 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall m m. Peter B:s brott ansågs innefatta en mycket kvalificerad oaktsamhet varför även han dömdes till påföljden villkorlig dom. Domen överklagades ej.

B 11694-02 / B 3071-03

Åklagaren åtalade advokat Kerstin K för försök till grovt bedrägeri. Advokaten hade under 17 dagar varit förordnad som offentlig försvarare i ett brottmål. Rättegången pågick i fyra dagar och när förhandlingen avslutades gav advokaten, som glömt sin kostnadsräkning, in en handskriven begäran om ersättning för sitt uppdrag som offentlig försvarare. I denna påstod advokaten att hon hade arbetat 246 timmar med uppdraget och begärde ersättning med vanlig timtaxa. Advokaten fick tillåtelse av tingsrätten att komplettera begäran om ersättning i vissa avseenden. Ett par dagar efter förhandlingens slut inkom advokaten med en maskinskriven kostnadsräkning. I denna angav advokaten inledningsvis att hon arbetat 246 timmar men i slutet av kostnadsräkningen framgick det att hon endast arbetat 123 timmar men begärde s k dubbel timtaxa.

Åklagaren gjorde gällande att advokaten i den första handlingen genom vilseledande uppgift hade försökt förmå domstolen att besluta om ersättning till henne med ett för högt belopp. Åklagaren påstod vidare att uppgiften om 123 timmar och dubbel timtaxa i den senare kostnadsräkningen var en efterhandskonstruktion föranledd av att den ursprungliga tidsuppgiften ifrågasattes. Advokaten påstod att den första handlingen inte var en kostnadsräkning och att hon i vart fall inte haft uppsåt, det vill säga avsikt, att vilseleda domstolen. Göteborgs

TR fann åtalet vara styrkt och dömde advokaten för försök till grovt bedrägeri till villkorlig dom i förening med 40 dagsböter.

Målet överklagades. Hovrätten för Västra Sverige konstaterade till att börja med att den första handlingen var en kostnadsräkning samt att advokaten i den hade lämnat felaktig och vilseledande uppgift om nedlagd tid. Då advokaten tillåtits komplettera kostnadsräkningen med bland annat specifikation över utfört arbete ansåg hovrätten emellertid det vara svårt att bortse från innehållet i den senare kostnadsräkningen vad gällde bedömningen av advokatens uppsåt. Även den senare kostnadsräkningen ansågs delvis missvisande men innehöll uppgift om att hon arbetat 123 timmar med målet. Vidare ansåg hovrätten att det inte fanns något säkert underlag för åklagarens påstående att uppgifterna i den senare kostnadsräkningen varit en efterhandskonstruktion. Hovrätten fann således att det inte kunde anses vara ställt utom rimligt tvivel att advokaten haft uppsåt att vilseleda domstolen för att få ut högre ersättning än hon hade rätt till. Åtalet ogillades därför.

B 7265-00 / B 3541/02

I dom meddelad av Stockholm TR dömdes advokat Arto K (som en av tolv tilltalade) till fängelse i fyra år för ett antal brott av ekonomisk art, bland annat bokföringsbrott och grovt skattebrott. Den mycket omfattande brottutredningen inleddes sedan finanspolisen fått in anmälningar om att stora kontantuttag skett från advokatens klientmedelskonto. Advokatens brottsliga handlingar påstods av åklagaren bland annat ha bestått i att såsom faktisk företrädare för ett bolag, och därmed helt införstådd med upplägget för verksamheten, ha medverkat till brottslig skötsel av bolaget ur skatte- och bokföringshänseende. Genom olika former av åtgärder hade bolaget undandragit staten skatt, bland annat genom att anlita underentreprenörer skett på ett klandervärt sätt.

Rätten biföll, vad gällde Arto K, åklagarens samtliga åtalspunkter. Advokaten ansågs, som företrädare för ett av flera inblandade bolag, tillsammans med annan ha främjat brott. Genom att avlöna svart arbetskraft, upprätta falska skattedeclarationer samt att åsidosätta bokföringsskyldigheten hade fara uppstått för att avgifter i miljonbelopp undandragits det allmänna. Vid bestämmande av fängelsestraffets längd beaktades att näringsförbud hade ådömts advokaten, samt att han med största sannolikhet skulle komma att uteslutas ur Advokatsamfundet. Målet överklagades av Arto K till Svea Hovrätt. Hovrätten fastställde tingsrättens

domslut, detta trots viss begränsning i fråga om advokatens skuld. Högsta domstolen fann ej skäl att meddela prövningstillstånd i målet.²⁸

B 613-02

Åklagaren yrkade vid Kristinehamns TR ansvar på advokat Carl-Robert R för grov förskingring, alternativt grov trolöshet mot huvudman. Advokaten hade åtagit sig uppdraget att upprätta bouppteckning samt ombesörja bodelning, arvsskifte m m i dödsboet efter en Herman S. Efter att ha öppnat ett konto i dödsboets namn påstods advokaten genom uttag om sammanlagt 130.978 kr ha tagit boets medel i anspråk och tillägnat sig dessa samt därigenom brutit i sin redovisningsskyldighet vid flera tillfällen och skadat huvudmannen. Åklagaren menade att brottet var att anse som grovt då advokaten missbrukat en ansvarsfull ställning och begagnat vilseledande bokföring. Alternativt påstods att advokaten missbrukat sin förtroendeställning och därigenom skadat huvudmannen, samt att brottet var att anse som grovt på enahanda grunder. Advokaten bestred åtalet i sin helhet och det subjektiva ansvaret i synnerhet. Med undantag av det sista av sex uttag från kontot hävdade advokaten dessutom att de åtalade gärningarna var preskriberade enligt 35:1 brottsbalken.

Tingrätten inledde med att konstatera att Carl-Robert R i egenskap av advokat varit bunden av Advokatsamfundets regler om förvaltning av klientmedel, även om sysslomannauppdraget i sig inte innehöll några föreskrifter om redovisning eller information till dödsboet. Rätten konstaterade vidare att bokföringen rörande klientmedlen hade flera brister, exempelvis saknades dokumentation som närmare beskrev orsaken till uttagen. Uttagen hade enligt rättens mening skett uteslutande på advokatens initiativ, bland annat för att vid samma tid betala ut löner till anställda. Domstolen uteslöt även möjligheten att kunna hänföra vissa av uttagen till arvoden, främst på grund av uppdragets enklare beskaffenhet. Vad gällde advokatens bestridande av uppsåt till brott så gjorde rätten den bedömningen att de uppgifter han lämnat till stöd för sin invändning (stress och arbetsbörda m m) helt enkelt inte var trovärdiga eller ens sannolika. Man fann det sammanfattningsvis utrett att advokaten, genom de av åklagaren angivna uttagen, tillägnat sig medel från klientmedelskontot och därmed åsidosatt vad han haft att iaktta gentemot dödsboet.

Domstolen dömde Carl-Robert R för grov förskingring varför advokatens invändning om preskription enligt 35:1 BrB aldrig aktualiserades.²⁹ Att brottet bedömdes som grovt hängde

²⁸ B 320-04 förkunnat 2004-06-04.

²⁹ Brottsbalkens preskriptionsregel hade således aktualiserats vid brott av normalgraden.

först och främst samman med att advokaten ansågs ha missbrukat sin förtroendeställning gentemot målsägandena. Det höga straffvärdet ansågs visserligen tala för fängelse men konsekvenserna för advokatens framtida yrkesutövning bedömdes bli alltför betydande. På grund av billighetsskäl (BrB 29:5) nöjde man sig därför med att utdöma påföljden villkorlig dom i förening med dagsböter. Domen överklagades ej.

NJA 1995 s 505

I det s k La Reine-målet väckte allmän åklagare vid Stockholms TR under perioden maj-juli 1991 åtal mot 16 personer i ett omfattande brottmål. Majoriteten av de tilltalade lades till last att de ägnat sig åt omfattande köp av aktier i s k skalbolag, vilka köp gått till så att de gemensamt och i samråd tagit ut likvida medel från olika bolag, vilka medel använts vid köp av respektive bolag. I sju olika åtalpunkter åtalades dessa personer för grov oredlighet mot borgenärer. Vidare åtalades enligt sju åtalpunkter advokaten Björn G och juristen Tommy B för vårdslös rådgivning enligt 2 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall m m. Påståendena mot Björn G och Tommy B gick ut på att de i utövning av rådgivningsverksamhet, av grov oaktsamhet, främjat vissa av de påtalade oredlighetsbrotten. Advokaten ansågs, i utövningen av rådgivningsverksamhet, av grov oaktsamhet ha främjat huvudgärningsmännens brott genom att träffa överenskommelse med vissa av de för huvudbrotten åtalade personerna om advokatbyråns medverkan som ombud för två olika bolags uppköp av skalbolag. Närmare bestämt skulle advokaten ha beslutat om ett system för hur advokatbyrån skulle sköta uppdraget, genom att såsom arbetsgivare för Tommy B, inom det beslutade systemet sköta uppdraget samt genom att, sedan han erhållit redovisning av Tommy B efter varje affärs genomförande, låta denne fortsätta med förvärven av skalbolag. Åklagaren hävdade att advokaten och juristen utfört påstådda gärningar trots att de insett eller i vart fall bort inse möjligheten att skalbolagen köptes för deras egna medel och att de därigenom försattes på obestånd eller att påtaglig fara för obestånd framkallades.

Målet mot advokaten och juristen handlades i tingsrätten i en särskild rättegång. TR:n avvisade i en första dom åklagarens bevisning och ogillade åtalet. Hovrätten upphävde dock TR:ns dom och visade åter målet till TR:n för förnyad handläggning. I sin andra dom fann TR:n att det uppenbart förhöll sig så som HovR:n funnit i sitt beslut, det vill säga att de tilltalades åtgärder föll inom det straffbara området. Däremot ansåg TR:n inte att åklagaren lyckats visa att de tilltalade ådagalagt oaktsamhet i mer avsevärd mån. Det för straffbarhet uppställda kravet att oaktsamheten skall vara grov ansågs alltså inte vara uppfyllt, varför TR:n ånyo

ogillade åtalet mot såväl advokaten som juristen. Åklagaren överklagade även TR:ns andra dom. HovR:n gjorde samma bedömning i frågan som man gjort i återförvisningsbeslutet. Vidare fann man att de tilltalades åtgärder utan tvekan främjat brott samt att grov oaktsamhet förelegat i de flesta fallen. Således dömdes advokat Björn G och jur kand Tommy B för vårdslös rådgivning. Påföljden för såväl Björn G som Tommy B bedömdes kunna stanna vid ett kraftigt bötesstraff, detta med beaktande av att en fällande dom skulle komma att medföra hinder för de tilltalade i deras yrkesutövning.

De båda tilltalade överklagade HovR:ns dom. Högsta domstolen meddelade prövningstillstånd beträffande frågan huruvida de förfaranden, som åklagaren lagt dem till last, objektivt sett var att hänföra till sådan straffbar handling som anges i lagens andra paragraf. Vid bedömningen av begreppet rådgivningsverksamhet konstaterade HD att ordalydelsen i lagen hade ett vidsträcktare tillämpningsområde än vad som enligt motiven synes ha varit avsikten med lagen. HD ansåg att man i sådana fall bör ge företräde åt det för den misstänkte förmånligaste alternativet. Trots det så fann man att förfarandena i fråga objektivt sett var att hänföra till sådan straffbar handling, och att skäl ej fanns att meddela prövningstillstånd beträffande målet i övrigt. HovR:ns fällande dom stod därför fast.

B 3475-98 / B 2815-01

År 1998 åtalade åklagaren (Ekobrottsmyndigheten) 17 personer för brott i samband med köp av 16 skalbolag. Bland de åtalade fanns advokaterna Mathias A och Johan T. Brotten avsåg grovt skattebedrägeri/grovt skattebrott och grov oredlighet mot borgenär jämte medhjälp därtill samt bokföringsbrott. Åklagaren gjorde gällande att skalbolagen hade köpts med illegala syften och att avsikten varit att genast tömma bolagen på likvida medel så fort man fått dem i sin hand. I planen skulle även enligt gärningsbeskrivningen ha ingått att ge in självdeklarationer för bolagen som innehöll oriktiga värdeminskingsavdrag på maskiner, och som bara köpts för skens skull. Åklagaren påstod att brottsligheten hade planerats och genomförts systematiskt enligt en gemensam brottsplan, och att skatt därigenom hade undandragits staten med ett sammanlagt belopp om cirka 85 miljoner kr. Mathias A angavs bland annat att som faktisk företrädare för fem av de inblandade bolagen ha lämnat oriktiga uppgifter i självdeklarationer. Han påstods också, liksom Johan T, att tillsammans och i samråd med annan i gåvoliknande transaktioner ha avhänt bolag deras likvida medel genom att återbetala lån m m, och därigenom orsakat att bolagen förlorat förmågan att betala latent skatteskulder. Slutligen

påstods Mathias A i flera fall, tillsammans och i samråd med annan eller av oaktsamhet, ha åsidosatt flera av bolagens bokföringskyldigheter på olika sätt.

I dom den 20 mars 2001 ogillade Södra Roslags TR åtalet mot alla utom en av de 17 åtalade som dömdes för bokföringsbrott till villkorlig dom. Tingrätten inledde med att konstatera att det inte var visat att någon gemensam plan skulle ha funnits för förvärven och behandlingen av de aktuella skalbolagen. Tingsrättens domskäl på sammanlagt över 150 sidor är svårgenomträngliga och alltför omfattande för att kunna redovisas i detalj. Kortfattat kan dock sägas att rätten ogillade samtliga åtalspunkter mot advokaterna Mathias A och Johan T (16 respektive 2 åtalspunkter). Det ansågs inte vara bevisat att det förekommit några skenavtal i den bolagsgrupp som Mathias A förekommit i. Därmed ansågs det inte heller vara styrkt att oriktiga uppgifter lämnats av advokaten i dessa bolags självdeklarationer. Vad gällde åtalen för grov oredlighet mot borgenär så menade domstolen att åklagaren visserligen styrkt att bolagen avhändes sina likvida medel genom gåvoliknade transaktioner. Men eftersom det inte var visat att det förelåg påtaglig fara för obestånd i detta skede så ogillades åtalen mot advokaterna. Även åtalen för grovt bokföringsbrott ogillades.

Åklagaren överklagade tingsrätten dom när det gällde tio personer och yrkade bifall till åtalet avseende brott i 14 av skalbolagen. Parterna åberopade i Svea Hovrätt i allt väsentligt samma utredning som vid TR:n. Hovrätten fann dock, till skillnad från TR:n, att åklagaren styrkt gärningspåståendena i nio av åtalspunkterna mot Mathias A. Bland annat framhöll man advokatens straffrättsliga ansvar såsom företrädare för skalbolagen. Man fann det också styrkt att Johan T som företrädare för två av bolagen, genom gåvoliknade transaktioner, avhänt bolagen deras likvida medel (sammanlagt cirka 24 miljoner kr), när påtaglig fara förelåg för att bolagen skulle komma på obestånd. De brott som advokaterna gjort sig skyldiga till ansågs med hänsyn främst till förfarandet och de höga belopp som brottsligheten avsett ha ett mycket högt straffvärde. Därmed kunde enligt hovrättens mening annan påföljd än fängelse inte komma ifråga. Båda erhöll viss ”rabatt” vid bedömningen av fängelsestraffets längd med tanke på den negativa effekten som respektive påföljd skulle komma att få på deras framtida arbetssituation. Mathias A dömdes för två fall av grovt skattebedrägeri, fyra fall av grov oredlighet mot borgenär och tre fall av bokföringsbrott till fängelse i två år och sex månader. Johan T dömdes för två fall av grov oredlighet mot borgenär till fängelse i ett år. Det kan tilläggas att hovrättens dom har överklagats och att Högsta domstolen ännu inte gett besked om prövningstillstånd kommer att lämnas i målet.

4.2 Analys

Frågan om advokater favoriseras av domstolarna i straffprocessen känns betydligt enklare att svara på. Enligt min mening finns det sammantaget inga som helst tecken som tyder på att så skulle vara fallet. Av undersökningen kan alltså slutsatsen dras att när det går så långt som till åtal för brott så har advokaten tvärtom inga favörer. Undersökningen är begränsad såtillvida att den uteslutande behandlar olika former av ekonomisk brottslighet. Men inom straffprocessen brukar det allmänt sägas att nio av tio domar är fällande. Min undersökning kan inte påstå avvika från detta utfall. Av de fall jag har studerat har endast ett slutat med en frikännande dom i sista instans. I det fallet (åklagaren/Kerstin K) dömdes advokaten i tingsrätten men friades sedermera i hovrätten på grund av bristfällig bevisning gällande uppsåtet. Domen kan ge intryck av att det krävs mer för att en advokat ska bli fälld än om det hade handlat om en vanlig medborgare som anklagats för samma gärning. Men enligt min mening kan man, eventuellt med reservation för just redovisningsansvaret, inte därigenom dra slutsatsen att villigheten att allmänt godta invändningar om t ex bristande uppsåt skulle vara större när en domstol har att bedöma en advokats handlande. Undersökningen visar tvärtom på att ett förvånansvärt stort antal advokater dömts för brott under den senaste dryga tioårsperioden.

En tendens som kan iakttagas är att domstolarna vid påföljdsbestämningen, i nästan samtliga fall, har beaktat att en fällande dom skulle komma att medföra hinder för de tilltalade i deras yrkesutövning. Men med tanke på konsekvenserna av att en advokat exempelvis blir utesluten ur advokatsamfundet, alternativt belagd med näringsförbud, så är denna omständighet föga anmärkningsvärd. Billighetskälan i 29:5 BrB, och då framför allt punkten 5, är ju något som kan tillgodoräknas alla yrkesgrupper och inte bara advokater. En läkare som döms för brott, och därigenom förlorar sin legitimation, skulle med all säkerhet också få åtnjuta en viss mån av strafflindring.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att bedömningen i brottmål inte på något sätt tycks avvika från den normala när det är en advokat som åtalas för brott. Åtal mot advokater är fortfarande en relativt ovanlig företeelse varför några vetenskapligt säkra slutsatser är svåra att dra. Med reservation för representativiteten lämnar jag till läsaren av denna uppsats att själv bedöma riktigheten i mina påståenden. I december 2004 väntas dom i det uppmärksammade hälerimålet mot brottmålsadvokaten Thomas M. Fallet utgör bara ännu ett exempel på att rättsväsendet inte tycks se mellan fingrarna när en advokat bryter mot lagen. Stämmer min hypotes är det troliga att även denna rättegång slutar med en fällande dom.

5. SAMMANFATTNING

Advokater är och skall enligt principen om likhet inför lagen vara underkastade samma regler som gäller för andra medborgare, både vad gäller straff och skadestånd. Syftet med denna uppsats har varit att undersöka om Sveriges advokatkår särbehandlas av domstolarna, dels i den svenska civilprocessen vad gäller mål om advokaters kontraktsrättsliga skadeståndsskyldighet gentemot sina klienter, dels i straffprocessen vad gäller mål där advokater har åtalats för brott. En rättegång där en advokat står som part i målet torde vara en process av särskilt delikat natur och jag har ställt mig frågan om våra domstolar lyckas bibehålla sin objektivitet i dessa fall. Undersökningen omfattar sammanlagt 26 tvistemål och 6 brottmål. Samtliga domar som ingår i uppsatsen härstammar från början av 1990-talet till och med 2004.

Vad gäller *tvistemålen* kan det konstateras att klienternas talan i samtliga 26 fall ogillades av domstolarna. I några av fallen har klienternas talan varit uppenbart ogrundade. I andra fall har käromålen ogillats på den grunden att advokaterna visserligen borde ha gjort en bättre insats, men att försummelserna inte ansetts vara så grova att skadeståndsskyldighet uppkommit. I några enstaka fall har domstolarna konstaterat faktisk vårdslöshet från advokatens sida, men då har skadeståndstalan istället ogillats för att klienten inte kunnat styrka skadan. Sammanfattningsvis konstateras att klientens möjlighet till framgång med en skadeståndstalan är om inte obefintlig så i alla fall minimal. Utfallet kan ha sin förklaring i att klienternas förväntningar är orealistiska eller att klienternas bevisbörda i dessa mål är alltför betungande. Men faktum är att man utifrån denna undersökning inte helt och hållet kan avfärda misstanken om att advokaterna gynnas av rättssystemet. Med en annan typ av bevisbördsregler kan det tänkas att resultatet av min undersökning hade sett något annorlunda ut. Men så länge civilprocessen ser ut som den gör idag bör klienten avrådas från att inleda en skadeståndsprocess mot sin advokat. Nio av tio gånger lär det nämligen sluta med att klienten inte bara förlorar målet utan också tvingas betala motpartens ofta mycket höga rättegångskostnader.

Ser man till *brottmålen* finns det sammantaget inga som helst tecken som tyder på att advokaterna särbehandlas positivt av domstolarna. Resultatet visar på att ett förvånansvärt stort antal advokater har fällts för brott och dessutom drabbats av förhållandevis ingripande påföljder. Undersökningen pekar således snarare på att när det går så långt som till åtal så har advokaten tvärtom inga som helst favörer. Det bör dock påpekas att åtal mot advokater utgör en relativt ovanlig företeelse varför några vetenskapligt säkra slutsatser är svåra att dra.

6. KÄLLFÖRTECKNING

6.1 Litteratur

Bengtsson, Bertil, *Särskilda avtalstyper I*, Norstedt & söners förlag, Stockholm, 1971.

Heuman, Lars, *Advokatens rättsutredningar – metod och ansvar*, Juristförlaget, Sthlm, 1987.

Tiberg, Hugo och Dotewall, Rolf, *Mellanmansrätt (9 u)*, Norstedts Juridik AB, Sthlm, 2000.

Wiklund, Holger, *Advokats skadeståndsskyldighet* (Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr 10, s 293 ff), Norstedt & söners förlag, Sthlm, 1953.

6.2 Offentligt tryck

Proposition 2002/03:133 - Lag om finansiell rådgivning till konsumenter

6.3 Tvistemål

Tingsrätten

T 359-93 (Göteborgs TR)	T 6-725-96 (STR)
T 2410-95 (Göteborgs TR)	T 4-1988-95 (STR)
T 4003-01 (Helsingborgs TR)	T 4-62-96 (STR)
T 515/96 (Helsingborgs TR)	T 18397-01 (STR)
T 751-97 (Lunds TR)	T 7279-00 (STR)
T 111/94 (Trelleborgs TR)	T 10-460-97 (STR)
T 341/93 (Ängelholms TR)	T 14059-00 (STR)
T 1113-96 (Västerås TR)	T 6-302-97 (STR)
T 14384 (Stockholms TR)	T 14851-01 (STR)
T 2-60-98 (STR)	T 14958-01 (STR)
T 2-1706-94 / T 2-13165-98 (STR)	T 6-201-98 (STR)
T2 315-97 / T 2-315-97 (STR)	T 5081-99 (STR)

Hovrätten

RH 21:82
T 170-96 (HovR över Skåne och Blekinge)
T 646-95 (HovR över Skåne och Blekinge)
T 441-98 (HovR över Skåne och Blekinge)
T 2963-00 (HovR över Västra Sverige)
T 586-98 (Svea HovR)

Nytt juridiskt arkiv

NJA 1949 s 54
NJA 1957 s 621
NJA 1981 s 1091
NJA 1992 s 403
NJA 2000 s 117

6.4 Brottmål

Tingsrätten

B 14-1248/02 (Stockholms TR)
B 7265-00 (STR)
B 613-02 (Kristinehamns TR)
B 11694-02 (Göteborgs TR)
B 3475-98 (Södra Roslags TR)

Hovrätten

B 3541/02 (Svea Hovrätt)
B 2815-01 (Svea Hovrätt)
B 3071-03 (Hovrätten över Västra Sverige)

Nytt juridiskt arkiv

NJA 1995 s 505